

УДК 330.132.6

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2023-3-4-111-116>**БІЛОУС Світлана Петрівна**

доктор економічних наук, доцент,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-0303-7453>
lyampochka@vu.cdu.edu.ua

СИНІЦЯ Інна Юріївна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
Orcid ID: <https://orcid.org/0009-0005-2299-0089>
synyczya.inna@vu.cdu.edu.ua

СИСТЕМА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті викладено теоретичні аспекти дослідження ризикології та розвитку ризик-менеджменту в умовах глобальних змін. Розкрито еволюцію ризик-менеджменту та його значення для успішного функціонування підприємств. Показані можливі механізми впровадження інновацій у сфері ризик-менеджменту, зокрема технологій штучного інтелекту. Визначено шляхи мінімізації ризиків, підкреслено важливість цифрових інновацій для підвищення конкурентоспроможності підприємств та удосконалення процесів управління ризиками.

Ключові слова: система ризик-менеджменту, ринкові умови господарювання, мінімізація ризиків, види ризиків, оцінювання ризиків, цифрові технології.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання все більше підприємств стикаються з ризиками через економічну ситуацію в країні. Проте не всі готові до них і не всі вміють правильно та без втрат справлятися з ризиковими ситуаціями. Деякі компанії до сих пір використовують застарілі методи й способи боротьби з ризиками, які були розроблені на початку століття та є вже неактуальними. Також проблема є в тому, що більшість суб'єктів господарювання не мають належної бази та методик виявлення й аналізу ризиків через свою некомпетентність та помилковість думки, що їм це не потрібно. Все це зумовлює необхідність розробки такої системи ризик-менеджменту, яка допомагала б підприємствам мінімізувати ризики, ефективно виявляти їх на ранніх стадіях. Існує необхідність уточнення трактувань понять ризик, ризикологія та аналізу видів ризиків для кращого усвідомлення сутності проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визнання та розуміння ризиків в контексті управління організаціями, можливо, не є занадто складною проблемою. Однак наявні підходи, які широко розкриваються в академічній літературі та включаються до різноманітних навчальних програм, переважно відносяться до умов, які можна охарактеризувати як умовно стабільні умови господарської діяльності. Існує досить великий обсяг праць та доробок вітчизняних і зарубіжних науковців щодо розвитку системи ризик-менеджменту підприємства в сучасних умовах. Серед них можна виділити таких авторів: Н. Буняк [1], В. Балдинюк [2], О. Сосновська [3], Г. Ткачук [4], Е. Данілова [5], І. Посохов [10] тощо. Більшість дослідників в основному приділяють увагу вивченню ризиків, які виникають у процесі підприємницької діяльності, визначенню факторів ризиків та первинних джерел їх виникнення, а також розгляду особливостей методів оцінки та контролю рівня ризику. Водночас у сучасних умовах воєнного стану, посилення внутрішніх та зовнішньоекономічних ризиків суб'єкти вітчизняного бізнесу стикаються з низкою кризових ситуацій, розв'язання яких вимагає збільшення знань у сфері ризик-менеджменту.

Метою дослідження є розкриття особливостей ризикології та ризик-менеджменту, аналіз різних видів ризиків та сучасних проблем та викликів у сфері управління ризиками. У статті визначено основні концепції та принципи управління, орієнтованого на ризик, розглянуто методи й інструменти для визначення, оцінки та управління різними видами ризиків на підприємствах. Дослідження проведено з урахуванням останніх тенденцій у галузі управління ризиками.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сучасний світ не можна уявити без ризиків. Вони виникають у повсякденному житті, роботі та бізнесі. Проте саме поняття ризик-

менеджменту існує дуже давно та пройшло декілька етапів та трансформацій. Початок йому був покладений ще в середньовіччі, коли торговці та мандрівники вперше стали усвідомлювати необхідність передбачення можливих ризиків. Проте, справжній початок розвитку ризик-менеджменту припадає на ХХ століття, коли підприємства почали використовувати структуровані методи для ідентифікації, оцінки та керування ризиками.

Загалом розвиток поняття ризик-менеджменту включає в себе декілька періодів. Перший період – 1945 рік – середина 60-х років ХХ ст. У 1952 році Гаррі Марковіц опублікував свою статтю «Вибір портфеля» у журналі *Journal of Finance*, в якій вивчав взаємозв'язок між доходністю та дисперсією цінних паперів. Результати аналізу, проведеного автором, слід розглядати як основу для формування та розвитку сучасної моделі оцінювання ризику.

Другий період охоплює середину 60-х років ХХ ст. – середину 90-х років ХХ ст. Питання управління ризиками втрачає свій ексклюзивний характер, який раніше був притаманний лише фахівцям у сфері страхування. Ризики тепер стають предметом професійного інтересу для всіх учасників управлінського процесу. У 1966 р. *Insurance Institute of America* запроваджує практику здачі іспитів для отримання кваліфікаційного свідоцтва в галузі управління ризиками.

Третій період – середина 90-х років ХХ ст. – початок ХХІ ст. Питання управління ризиками тепер включаються у стратегію розвитку компаній. На рівні організацій впроваджується політика управління ризиками.

Четвертий період – початок ХХІ ст. – наш час. Прогрес у сфері інтернет-технологій та розвиток ІТ-індустрії визначають основу для аналізу ризиків на глобальному рівні. Сучасна практика ризик-менеджменту все частіше пов'язується не стільки із чинниками, що впливають на конкретні організації чи підприємства, а з впливом глобальних процесів [6].

Через багато років розвитку та навчання на помилках була розроблена єдина система управління ризиками на підприємстві (ERM). ERM – це найсучасніший підхід до управління ризиками, з якими стикається організація. Крім того, вона вважається дисципліною, яка дозволяє компаніям у будь-якому секторі економіки оцінювати, використовувати, фінансувати та контролювати різні ризики з метою збільшення вартості організації, захисту ресурсів, збереження гарного іміджу та забезпечення виживання компанії в часі. Таким чином, ERM відповідає не лише за зменшення загроз і небезпек, а й за перетворення їх на можливості та переваги для організації [7].

Система ризик-менеджменту є важливим інструментом, спрямованим на забезпечення сталості й успіху в умовах невизначеності та змін в сучасному бізнес-середовищі. Ризик-менеджмент визначається як система, яка включає у себе різноманітні методи, прийоми і заходи з метою передбачення настання ризикових подій і обґрунтування заходів для уникнення або зменшення негативних наслідків, пов'язаних з їх виникненням. Головною метою цієї системи є забезпечення максимальної стійкості підприємства та його здатності адаптуватися до невизначеності, конфліктності та змінливості оточуючого середовища. Суб'єктом у системі ризик-менеджменту є особи чи групи осіб, які мають необхідну компетенцію в управлінні ризиками та проявляють зацікавленість у досягненні результатів діяльності об'єкта ризик-менеджменту. Об'єктом вищезазначеного поняття є потенційні джерела та фактори ризику, які можуть викликати негативний вплив на операційну діяльність підприємства, а також визначені небезпеки і загрози [8].

Система ризик-менеджменту використовує два типи методів: загальні (включають економічні, організаційні та соціально-психологічні аспекти), та спеціальні (застосовуються для виконання конкретних функцій у межах ризик-менеджменту). Впровадження ризик-менеджменту як стратегічного інструменту має різноманітні переваги, які вказують на важливість впровадження цього інструменту і відображають його значущу роль у забезпеченні стабільності й успішності підприємств у сучасному бізнес-середовищі. Управління ризиками на підприємстві є динамічним процесом, який має гарантувати своєчасну реакцію на виникнення конкретних подій або формування обставин в умовах невизначеності. Крім того, він повинен допускати створення різних альтернативних варіантів реагування на здійснення операцій, проєктів або конкретних видів діяльності відповідно до визначених цілей.

До основних структурних елементів системи ризик-менеджменту в сучасних ринкових умовах відносять [2]: 1) визначення концепції ризик-менеджменту. Необхідно аналізувати зовнішні особливості бізнес-середовища, внутрішні характеристики підприємства, а також параметри ризик-менеджменту, в межах яких буде реалізовуватися процес; 2) розроблення і прийняття схеми управління ризиком. Визначаються операції бізнесу, які можуть бути пов'язані з ризиком, проводиться їх класифікація за рівнем ймовірного ризику; 3) участь вищого керівництва в ризик-менеджменті. Керівництво формує органи, які займаються управлінням ризиками, встановлює взаємозв'язок між управлінськими підрозділами та розробляє стратегічні стандарти щодо ризиків для ключових бізнес-процесів; 4) ідентифікація ризиків. На цьому етапі необхідно визначити, які саме види ризиків можуть завадити розвитку підприємств; 5) аналіз ризиків. Він включає в себе оцінку ймовірності їх виникнення та визначення можливих наслідків. Метою аналізу ризиків є розробка стратегій управління ризиками для мінімізації впливу негативних подій на досягнення мети організації; 6) оцінка ризиків. Порівнюючи рівень ризику з раніше визначеними критеріями, визначається баланс між потенційними перевагами і можливими негативними наслідками за допомогою отриманих даних та параметрів моделі ризик-менеджменту. Це дозволяє приймати рішення щодо масштабу і характеру ризиків, визначати управлінський вплив на них та встановлювати пріоритетні напрями діяльності, пов'язані з управлінням ризиками; 7) прийняття та реалізація рішень. Розробляються і впроваджуються економічно обґрунтовані стратегії та плани заходів з метою зменшення витрат, які виникають унаслідок ризикованих ситуацій, та максимізації вигод; 8) контроль результатів. Важливо систематично відслідковувати показники результативності процесу ризик-менеджменту, який є фундаментом для аналізу та підвищення ефективності цього процесу на всіх етапах управління ризиками, з метою постійного вдосконалення діяльності.

Для того, щоб успішно інтегрувати цю систему в роботу суб'єкта господарювання, необхідно дотримуватися таких принципів [9]:

- основою для управління ризиками є інформація, яка є легко доступною, актуальною, достовірною та повною;
- ризик-менеджмент повинен бути нероздільним від основної діяльності підприємства та бізнес-процесів;
- прийняття і виконання рішень повинно відбуватися з урахуванням аналізу ризиків та їх впливу на економічну діяльність;
- ризик-менеджмент – це інструмент, який прозоро враховує інтереси зацікавлених сторін у вирішенні завдань на всіх рівнях підприємства;
- керівництво підприємства повинно створювати умови для неперервного розвитку системи управління ризиками, щоб в разі необхідності вирішувати нові завдання.

Допомогти виявляти різні види ризиків можуть також міжнародні стандарти з ризик-менеджменту, які визначають процедури для виявлення ризиків та надають алгоритм дій у випадку їх прояву. Відомості, які містяться у цих стандартах, надають конкретну та якісну інформацію про різні групи ризиків та специфіку ризик-менеджменту (табл. 1).

Спочатку пандемія коронавірусу, а потім і повномасштабна війна показали, що українські підприємства не готові до ризиків, які виникали в процесі їх діяльності. Багато з них припинили своє існування через те, що не змогли вчасно виявити, правильно оцінити та підібрати ефективний шлях подолання ризиків. У 21 столітті створено багато програм і технологій, які суб'єкти господарювання можуть використовувати у своїй діяльності для подолання ризикових ситуацій. Однією з таких інновацій можна назвати штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML). Система AI може допомогти при виявленні та аналізі ризиків. Також можна використовувати різні чати, в яких присутній штучний інтелект, для того щоб працівники могли радитись та приймати найбільш оптимальні рішення й заходи для нівелювання ризикових ситуацій. Машина навчання може застосовуватись для розробки моделей прогнозування ризиків на основі історичних даних та змінюваних параметрів.

Таблиця 1 – Міжнародні стандарти ризик-менеджменту

Стандарт	Сутність стандарту
ISO 31000:2018 Управління ризиками. Принципи та рекомендації	Основний стандарт у сфері ризик-менеджменту, включає принципи та загальні вказівки щодо виявлення й ефективного управління ризиками. Цей стандарт забезпечує загальне розуміння процесу розробки, впровадження та підтримки ефективної системи управління ризиками в конкретній галузі чи підприємстві.
Австралійсько-новозеландський стандарт з ризик-менеджменту AS/NZS 4360:2004	Стандарт є універсальним і вимагає адаптації до конкретних потреб кожного підприємства. Він відповідає світовим вимогам щодо загальних принципів управління ризиками на підприємствах будь-якого розміру, як приватних, так і державних. Цей стандарт надає керівникам інформацію про специфіку окремих етапів управління ризиками, дозволяючи ефективно структурувати систему управління ризиками в межах конкретного проекту.
Стандарт з ризик-менеджменту Федерації європейських асоціацій ризик-менеджменту (FERMA)	Ризик-менеджмент розглядається як ключовий компонент стратегічного управління підприємством та (або) проектами, спрямований на ідентифікацію та керування ризиками. Документ включає основні визначення, роз'яснення внутрішніх та зовнішніх факторів ризику, процеси управління ризиками, методологію та технологію оцінки ризиків, а також загальні обов'язки ризик-менеджера. Також надає рекомендації щодо створення системи управління ризиками на підприємстві.
BASEL II: Міжнародні стандарти вимірювання капіталу – доопрацьована угода	Включає критерії регулювання банківської сфери з метою підвищення ефективності управління ризиками в банківському секторі, що сприятиме зміцненню стабільності фінансової системи загалом. Визначає обов'язкові процедури управління ризиками та вимагає покращення фінансового забезпечення власним капіталом. Фінансові установи використовують спеціальні рейтинги для оцінки кредитних ризиків позичальників.
Комплексні основи ризик-менеджменту в межах усієї компанії (COSO), США	Містить рекомендації для керівництва щодо оцінки, опису та вдосконалення внутрішнього аудиту, представляючи загальну модель внутрішнього аудиту, яку компанії та організації можуть використовувати для оцінки власних систем управління. Цей документ детально розглядає концептуальні основи управління ризиками підприємств і надає інформацію та рекомендації для створення корпоративної системи ризик-менеджменту в межах підприємства.
Південноафриканський стандарт «KING II»	Представляє собою збірник типових рішень, які використовуються у практиці менеджменту, він постійно доповнюється та слугує посібником для навчання фахівців у галузі ризик-менеджменту. У цьому стандарті виразно визначається концепція процесу та бажані етапи його втілення.

Інша технологію, яку можна впроваджувати на підприємстві – це блокчейн-технології, які дозволяють створювати безпечний та прозорий реєстр транзакцій та документів, зменшувати ризики фальсифікації та зберігати дані. Крім того, вони підвищують відкритість та довіру до інформації шляхом використання децентралізованих систем.

Висновки. Ризик-менеджмент існує вже довгий період часу, проте його найвідчутніший розвиток розпочався у середині 60-х років минулого століття. Система ризик-менеджменту включає різноманітні підходи і методи до аналізу й оцінки ризиків. Також ця система забезпечує максимальну стійкість підприємства та його здатність адаптуватися до невизначеності, конфліктності й мінливості оточуючого середовища. Для кращої роботи підприємств розроблені міжнародні стандарти, які допомагають швидко та ефективно позбуватися ризиків, які виникають. Існують різні структурні елементи, які включаються у систему ризик-менеджменту. Це, зокрема, визначення концепції, розроблення і прийняття схеми управління ризиком, участь вищого керівництва, ідентифікація, аналіз, оцінка ризиків, прийняття та контроль рішень.

Щоб підприємство ефективно працювало та справлялося з ризиковими ситуаціями, необхідно дотримуватися деяких принципів. Наприклад, ризик-менеджмент має бути нероздільним від основної діяльності компанії. Також керівництво повинно приймати безпосередню участь у вирішенні ризикових ситуацій. Крім того, всі рішення, які стосуються ризиків, повинні прийматися тільки після повного їх аналізу та оцінки.

Головною перевагою інновацій, зокрема штучного інтелекту, є виключення людського фактору, автоматизація процесів, глибокий аналіз, зменшення витрат та оптимізація ресурсів. Загалом використання штучного інтелекту в системі ризик-менеджменту сприяє підвищенню рівня захищеності та конкурентоспроможності підприємства шляхом більш точного та прогностичного управління ризиками.

Список використаних джерел

1. Буняк Н. Сутнісні характеристики системи управління ризиками підприємства. Вектори модернізації економіки України в контексті сталого розвитку. 2023. С. 79–83. URL: <http://volyn.maup.com.ua/pro-institut/konferencii/mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenciya-vektori-modernizacii-ekonomiki-ukraini-v-konteksti-stalogo-rozvitku-29-30travnja-2023roku.html> (Дата звернення: 12.08.2023).
2. Балдинюк В. Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-39> (Дата звернення: 12.08.2023).
3. Сосновська, О., Деденко, Л. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2019. № 1(3). С. 70-79. URL: <https://doi.org/10.32750/2019-0106> (Дата звернення: 12.08.2023).
4. Ткачук Г., Виговський В., Ренчковська В. Ризик-менеджмент у системі управління підприємством. *Економіка та управління підприємствами*. 2022. № 63. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct63-17> (Дата звернення: 12.08.2023).
5. Данілова Е. І. Методологія ризик-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою підприємства. *Modern Economics*. 2018. № 12. С. 61-68. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-09) (Дата звернення: 12.08.2023).
6. Мороз В., Мороз С. Ризик-менеджмент: навчальний посібник для студентів. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 140 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f3be8995-acd3-4ab8-928f-1c5ff30f3584/content>.
7. Бланко-Меса Ф., Рівера-Рубіано Дж., Патіньо-Ернандес Х., Мартінес-Монтанья М. (2019). Важливість управління ризиками підприємства у великих компаніях. *Технологічний та економічний розвиток економіки*. № 25 (4). С. 600-633. URL: <https://doi.org/10.3846/tede.2019.9380> (Дата звернення: 12.08.2023).
8. Коленда Н. Поняття системи ризик-менеджменту підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. URL: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018/30-vipusk-22-kviten-2018-r/3929-kolenda-n-v-ponyattya-sistemi-rizik-menedzhmentu-pidpriemstva> (Дата звернення: 12.08.2023).
9. Чайкіна А. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5> (Дата звернення: 12.08.2023).
10. Посохов І., Ходирєва О., Кабиш Г. Сучасні міжнародні стандарти з ризик-менеджменту. 2017. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30666/1/Posokhov_Suchasni_mizhnarodni_2017.pdf (Дата звернення: 12.08.2023).

References

1. Bunyak N. (2023). Essential characteristics of the enterprise's risk management system. Vectors of modernization of the economy of Ukraine in the context of sustainable development, 79-83. URL: <http://volyn.maup.com.ua/pro-institut/konferencii/mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenciya-vektori-modernizacii-ekonomiki-ukraini-v-konteksti-stalogo-rozvitku-29-30travnja-2023roku.html> (Accessed: 12.08.2023).
2. Baldinyuk V. (2023). Risk management as a tool for managing the activities of business entities. *Economy and society*, 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-39> (Accessed: 12.08.2023).
3. Sosnovska O., Dedenko L. (2019). Risk management as a tool for ensuring stable operation of the enterprise in conditions of uncertainty. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, 1, 3, 70–79. URL: <https://doi.org/10.32750/2019-0106> (Accessed: 12.08.2023).
4. Tkachuk H., Vyhovskyj V., Renchkovskaya V. (2022). Risk management in the enterprise management system. *Market infrastructure*, 63. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct63-17> (Accessed: 12.08.2023).

5. Danilova E. (2018). Methodology of risk-oriented approach to economic security management of the enterprise. *Modern Economics*, 12. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-09) (Accessed: 12.08.2023).
6. Moroz V. (2018). Risk management: study guide. Kharkiv: NTU "KhPI", 21. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f3be8995-acd3-4ab8-928f-1c5ff30f3584/content> (Accessed: 12.08.2023).
7. Blanco-Mesa, F., Rivera-Rubiano, J., Patiño-Hernandez, X., & Martinez-Montaña, M. (2019). The importance of enterprise risk management in large companies in Colombia. *Technological and Economic Development of Economy*, 25(4), 600-633. URL: <https://doi.org/10.3846/tede.2019.9380> (Accessed: 12.08.2023).
8. Kolenda N. V. (2018). Concept of enterprise risk management system. *Economics and enterprise management*, 22. URL: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018/30-vipusk-22-kviten-2018-r/3929-kolenda-n-v-ponyattya-sistemi-rizik-menedzhmentu-pidpriemstva> (Accessed: 12.08.2023).
9. Chaykina A. (2022). Features of the integration of risk management into the enterprise management system. *Economy and society*, 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5> (Accessed: 12.08.2023).
10. Posokhov I., Khodyreva O., Kabysch G. (2017). Modern international standards for risk management. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30666/1/Posokhov_Suchasni_mizhnarodni_2017.pdf (Accessed: 12.08.2023).

BILOUS Svitlana

Dr. Sc. (Economics), Associate Professor,
Bohdan Khmelnytsky National University
of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

SYNYTSIA Inna

Applicant for Higher Education,
Bohdan Khmelnytsky National University
of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

RISK MANAGEMENT SYSTEM OF THE ENTERPRISE UNDER MARKET CONDITIONS OF ECONOMY

Introduction. *Unfortunately, the modern world cannot be imagined without risks. They arise in everyday life, work and business. Every company has had to deal with risks at least once, but not everyone can handle them. First the coronavirus, then the war showed that Ukrainian businessmen do not know what to do in risky situations. Most of the companies have closed. In order to avoid the decline of the enterprise, it is necessary to use modern and innovative ways of combating risks, to be guided by international standards and to implement the principles of risk management.*

The purpose of the article is to study the science of riskology and risk management, a comprehensive review of various types of risks and the analysis of modern problems and challenges related to risk management at enterprises in global market conditions.

Methods. *During the writing of the article, the methods of analysis, assessment of the concept of risk management were used, and scientific sources, which have the necessary and comprehensive information, were researched.*

Results. *The results of the conducted research showed the evolution of the concept of risk management, the characteristics of the risk management system, its key aspects and the principles that the enterprise must adhere to in order to function effectively.*

Originality. *The main scientific novelty of this work lies in highlighting the development of concepts, methods and principles that will help the business entity in risky situations. Also new is the introduction of innovative methodologies and analytical tools, such as machine learning algorithms and artificial neural networks, for forecasting, detection and strategic risk management.*

Conclusions. *The practical significance of this article is that businesses can use the following tips and methods to minimize and avoid risks in today's market conditions. The importance of integrating digital innovations for improving risk management strategies and increasing the competitiveness of enterprises is emphasized. Also, by implementing the described methods, business entities will be able to effectively identify, assess and deal with risks in their daily work. In addition, other students or researchers may use this article in their risk management system research.*

Keywords: *risk management system, market conditions of business, risk minimization, types of risks, enterprises, identification of risks, risk assessment, digital innovations.*

Одержано редакцією: 03.09.2023
Прийнято до публікації: 12.11.2023

УДК 658:005.93]:641-027.45(045)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2023-3-4-117-124>

КОШОЛАП Ярослава Русланівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Orcid ID: <https://orcid.org/0009-0005-6286-4482>

kosholap.yaroslava@vu.cdu.edu.ua

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розкрито проблеми розвитку системи управління безпечністю харчових продуктів на підприємствах. Дано визначення поняття «безпечність продукції» та проведено аналіз системи НАССР на підприємствах. Висвітлено основні принципи НАССР, а також розкрито переваги та недоліки цієї системи. Виявлено проблеми з безпечністю харчових продуктів в Україні. Розкрито аспекти впровадження в Україні стандартів якості, контролю якості та сучасних технологій в контексті гарантування безпечності харчових продуктів.

Ключові слова: безпечність харчових продуктів, система НАССР, якість, принципи безпечності, менеджмент якості, харчові продукти, сільськогосподарська продукція, продукція тваринництва.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де харчова промисловість характеризується не лише розмаїттям продуктів, а й високими стандартами безпеки, система менеджменту безпечності харчових продуктів є невід'ємною частиною виробничого процесу. Шанси підприємств на успіх у цій сфері нерозривно пов'язані з їхньою здатністю гарантувати споживачам безпеку та якість їхньої продукції. Забезпечення безпеки харчових продуктів стає завданням, важливим не лише для відповідності законодавчим вимогам, а й для збереження довіри споживачів та конкурентоспроможності на ринку. Система менеджменту безпеки харчових продуктів, визначена, зокрема, стандартами НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points), відіграє ключову роль у досягненні цих цілей та ефективному управлінні ризиками. У зв'язку зі зростаючими вимогами до безпеки харчових продуктів, важливість впровадження ефективних та сучасних систем менеджменту стає надзвичайно актуальною.

В умовах сучасного світу, де харчовий ринок стає все більш глобальним та різноманітним, питання безпеки харчових продуктів стає пріоритетним завданням для країн, виробників та споживачів. Забезпечення якості та безпеки харчових продуктів стає надзвичайно важливим у контексті охорони здоров'я та добробуту суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковці, зокрема В. Андрійчук, Я. Жаліло, Й. Завадський, Л. Євчук, Є. Кирилюк, О. Ковальова, Д. Крисанов, П. Саблук, О. Піддубний, М. Портер, В. Стівенсон, Д. Богатко, Т. Семко тощо провели вагомі дослідження у галузі якості та безпеки продукції. Їхні висновки та рекомендації стають основою для подальших розвідок та можуть визначити стратегії в управлінні якістю та безпечністю продукції на вітчизняних підприємствах харчового сектора. Проте в Україні проблема гарантування безпечності харчової продукції залишається надзвичайно гострою. У той час, коли країни ЄС визначили безпечність харчової продукції одним із головних пріоритетів своєї політики, в Україні цій проблемі приділяється недостатньо уваги. Це може стати вагомою перешкодою пришвидшеного вступу України до Європейського Союзу.

Метою дослідження є розкриття специфіки формування та функціонування системи менеджменту безпечності харчових продуктів на сучасних підприємствах, а також розкриття проблем із безпечністю харчових продуктів в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Безпечність харчових продуктів охоплює комплекс заходів, які включають у себе обробку, підготовку та зберігання їжі з метою